

Leerkracht op een vrijeschool, geschreven door Bert Kraai is een boek dat op het 90-jarig bestaan van de vrijescholen Nederland gepresenteerd is.

Op een bijeenkomst op de school waar Bert Kraai werkzaam is, Vrijeschool Zutphen VO, werd op 18 oktober jl. het boek tijdens een feestelijke bijeenkomst aan alle collega's gepresenteerd en overhandigd. Collega's spraken uit trots te zijn op hun collega, dat hij de moed heeft gehad zich met een grote en grootse vraag bezig te houden: 'Wat maakt een leerkracht op een vrijeschool tot een vrijeschoolleerkracht?'

Mensen die het boek inmiddels hebben gelezen, zijn enthousiast en geven aan geïnspireerd te zijn.

Middels twaalf interviews is de schrijver op zoek gegaan naar antwoord op de vraag: Wat maakt een leerkracht op een vrijeschool tot een vrijeschoolleerkracht? Zijn er criteria waarmee dit vast is te stellen?

Het is een persoonlijke zoektocht geworden van Bert Kraai die echter vele mensen die werkzaam zijn in het vrijeschoolonderwijs op weg kan helpen.

De vragen die Bert Kraai in zijn boek stelt, zijn vragen waar iedere vrijeschoolleraar voor komt te staan:

Vanwaaruit neemt een vrijeschooldocent individuele leerlingen en groepsprocessen waar? Vanuit welke achtergrond? Welke literatuur is hierover beschikbaar?

Wat beogen wij met de begeleiding van leerlingen? Wat zijn onze pedagogische doelen?

Is er sprake van een specifieke vrijeschooldidactiek en zo ja, wat houdt deze in?

Welke inzet is er nodig van iedere individuele docent?

Leerkracht op een vrijeschool

Auteur: Bert Kraai

Uitgeverij: Pentagon

88 pagina's, geïllustreerd

ISBN: 978-94-90455-62-0

Prijs: € 18,50

Loïs Eijgenraam

Ik denk aan persoonlijke ontwikkeling, verdieping in de achtergronden van de antroposofie en in het vrijeschoolleerplan.

Wat is er nodig om in de school te komen tot een synergie? Hoe kunnen we elkaar ondersteunen, een kring vormen om de leerlingen, elkaar te versterken, $1 + 1 = 3$?

Competentieprofielen

Op al deze vragen gaat de schrijver inhoudelijk in. Soms middels antwoorden en ideeën van de geïnterviewden, maar ook de persoonlijke mening, ervaring en visie van de auteur komt naar voren. Juist omdat er ook anderen hun ideeën mee laten klinken in dit boek, nodigt dit boek uit tot reflectie op het eigen handelen en werken.

In een bijlage zijn enkele competentieprofielen van de Vereniging van Vrijescholen opgenomen en nader uitgewerkt door collega's van Bert Kraai: Frank Planting en Wim van Bindsbergen. Bij navraag aan collega's bleek er niemand op de hoogte te zijn van deze competentieprofielen.

Hopelijk vindt dit boek met haar waardevolle inhoud de weg naar vele leraren, werkzaam binnen het vrijeschoolonderwijs en daarbuiten. Een van de conclusies van de schrijver zelf is, dat de vrijescholen en de reguliere collegescholen aan een 'kruisbestuiving toe zijn': samenwerking en ontmoeting op de eigen (vrijeschool-)werkvloer en de werkvloer van collega's van reguliere scholen.

Bert, dank voor dit waardevolle boek! ■

Interview met Bert Kraai

—Naar aanleiding van zijn boek *Leerkracht op een vrijeschool*

Loïs Eijgenraam

Wat was de aanleiding om dit boek te willen schrijven?
Sinds 2005 werk ik op Vrijeschool Zutphen VO als docent wiskunde. Daar kreeg ik na vijf jaar de gelegenheid om nieuwe docenten te gaan begeleiden. Zij stelden mij de vraag: hoe word ik een echte vrijeschoolleerkracht? Vreemd genoeg kon ik ze daar eigenlijk geen antwoord op geven. Wat ik deed in mijn lessen had ik afgekeken van oudere collega's, deed ik intuïtief op basis van een inschatting wat leerlingen op dat moment nodig hadden, of vanuit een spontane ingeving waarmee ik 's morgens wakker werd. Maar... is dat nu wat een leerkracht op een vrijeschool een vrijeschoolleerkracht maakt?

Ik ging eens navraag doen bij mijn collega docentbegeleiders. Welke informatie en handvatten kunnen wij nieuwe leerkrachten bieden? Natuurlijk werd ik verwezen naar de vele voordrachten van Rudolf Steiner, onder andere in de Algemene menskunde. Maar die voordrachten waren gehouden voor leerkrachten die vertrouwd waren met het gedachtengoed achter de vrijeschool, de antroposofie, en zijn niet erg toegankelijk voor nieuwe leerkrachten. Ik besloot om in gesprek te gaan met een aantal identiteitsdragers in het vrijeschoolonderwijs. Dit werden boeiende en inspirerende gesprekken. Ik maakte bladzijden vol aantekeningen, die ik vervolgens uitwerkte tot vlot leesbare artikeltjes. Langzamerhand werd dit een waardevolle verzameling, een verzameling die ik graag met anderen wilde gaan delen.

Wat maakt het boek bijzonder?

Het boek bestaat uit een twaalfstal interviews met heel diverse mensen: kleuterjuffen, lagere schoolleerkrachten en bovenbouwlerearen. Ieder belicht het werken in een vrijeschool vanuit een heel eigen invalshoek. Dit levert herkenbare en soms ook verrassende gezichtspunten op. Daarnaast heb ik uit deze interviews een zevental actuele thema's gehaald en uitgewerkt tot concrete handvatten voor (nieuwe) leerkrachten. Bijvoorbeeld: Over hoe je je verder kunt verdiepen in de achtergronden van het vrijeschoolonderwijs. Over het gaan van een innerlijke scholingsweg. En over de organisatievorm van een vrijeschool in deze tijd.

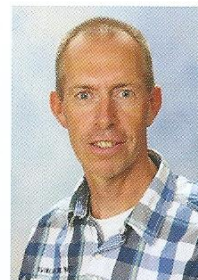
Welke reacties heb je gekregen op dit boek?

Het boek blijkt echt in een behoefte te voorzien. Niet alleen nieuwe leerkrachten zijn bezig met de vraag: wat maakt een leerkracht op een vrijeschool een vrijeschool-

leerkracht? Ook leerkrachten die al langer aan een vrijeschool zijn verbonden, zien soms door de bomen het bos niet meer. Een aantal van hen raakt gedesillusioneerd en vreest dat oude idealen in deze tijd niet langer meer te realiseren zijn. Gaandeweg ben ik dit anders gaan zien. Mijns inziens is de bron van het vrijeschoolonderwijs springlevend, maar stellen de maatschappij en de kinderen van vandaag andere vragen dan enkele decennia geleden. Dit vraagt dat wij met onze pedagogiek en didactiek meebewegen, terwijl we tegelijkertijd trouw blijven aan onze uitgangspunten. Ook bij ouders is er behoefte aan dit boek. Bij open dagen merk ik dat zij op zoek zijn naar een plek waar hun kind kan zijn wie het is, waar het tot zijn recht kan komen. Ook zij willen graag informatie over wat leerkrachten in een vrijeschool beweegt, over het hoe en vanwaaruit zij naar kinderen kijken, en wat zij met dit bijzondere type onderwijs proberen te bewerkstelligen. Een aantal ouders heeft al met belangstelling dit boek gelezen. En ten slotte zijn er de kinderen zelf die steeds wakkerder worden en vragen gaan stellen bij het onderwijs dat zij krijgen. Vooral op de bovenbouw merk ik dat sommige leerlingen nieuwsgierig zijn naar de achtergronden vanwaaruit zij al die jaren les hebben gekregen. Zij vinden het leuk om dit soort interviews te lezen en gaan daar graag met hun leerkrachten over in gesprek.

Welke conclusies ten aanzien van het vrijeschoolleraarschap heb je voor jezelf getrokken naar aanleiding van het schrijven van dit boek?

Dat het leraarschap aan een vrijeschool eigenlijk geen baan is, maar een 'way of life'. Het vraagt om voortdurend te blijven investeren in je eigen ontwikkeling als mens. Steeds weer even afstand nemen van alle interacties en bedrijvigheid die zich in het 'mierennest' van een schoolgemeenschap afspelen. Even rustig alle waarnemingen verwerken en proberen om de achterliggende fenomenen te doorgronden, bij dit kind, deze klas, de ouderkring daaromheen, de eigen collega's. Dat vraagt een levenslange scholingsweg, die bij tijd en wijle moeizaam en pittig is, maar ook veel licht en vreugde kan schenken. Ik merk hoe bevrijdend het is om af en toe in de spiegel te kijken en om mijzelf te kunnen (glim)lachen. En tegelijkertijd gaat het in het (vrijeschool)onderwijs over een serieuze aangelegenheid: de verdere ontwikkeling van de mensheid.

Bert Kraai

Ik ben mijzelf steeds meer en steeds bewuster de vraag gaan stellen: wat kan ik voor jou betekenen? Wat kan jou een stapje verder brengen op jouw ontwikkelingsweg?

In een bijlage heb je veertien kwaliteiten van een vrijeschoolleerkracht opgenomen. Hoe verhouden die zich tot de competentieprofielen van de Vereniging van Vrijescholen?

De competentieprofielen van de Vereniging van vrijescholen zijn gebaseerd op de algemene competentieprofielen voor leraren. Zij richten zich alleen op visueel waarneembaar (en dus 'objectief toetsbaar') gedrag van docenten. Hier en daar zijn enkele accenten toegevoegd voor specifieke aspecten in het vrijeschoolonderwijs, zoals periodeonderwijs en jaarfeesten. Maar vrijeschoolonderwijs is geen kers op een reguliere slagroomtaart. Het vrijeschoolonderwijs wordt vanuit een wezenlijk andere intentie vormgegeven, namelijk vanuit de gedachte dat een kind hier met een voorgenomen plan op deze aarde komt, daartoe de benodigde kwaliteiten heeft meegekregen en de omstandigheden zo probeert te creëren dat het kan

leren wat het heeft te leren. Deze intentie vind je bij leerkrachten 'onder de motorkap'. Om daar zicht op te krijgen, is het nodig om met hen in gesprek te gaan en hen te bevragen op de motieven achter hun handelen. En ook om hen aan te moedigen daarover met elkaar in gesprek te gaan en zich te scholen in het herkennen van wezenlijke kenmerken achter wat kinderen laten zien en horen. Die innerlijke scholing kan een leerkracht alleen doen vanuit zijn eigen vrije wil. Maar het is mijns inziens wel essentieel voor een vrijeschoolleraar dat hij zich als mens en als leraar blijvend ontwikkelt. Dat maakt de keuze om een innerlijke scholingsweg te gaan niet vrijblijvend.

Je boek werd gepresenteerd tijdens de viering van 90 jaar vrijescholen in Nederland. Hoe komen verleden, heden en toekomst in jouw boek bij elkaar?

Ik was in de gelukkige omstandigheid om een aantal leerkrachten te kunnen interviewen die al 30 tot 40 jaar aan een vrijeschool verbonden waren. Die soms scholen letterlijk met hart en ziel, hoofd en handen hebben opgebouwd. Dit zijn mensen die hun leven in dienst gesteld hebben van een ideaal. Deze leerkrachten gaan langzamerhand met pensioen en verdwijnen uit onze scholen. Middels deze interviews heb ik geprobeerd hen een stem te geven. Ik vind het belangrijk en waardevol dat inzichten van deze mensen worden doorgedragen.

Verder zie ik op dit moment nieuwe leerkrachten onze school binnenkomen, die zich willen verbinden met onderwijs dat recht wil doen aan de vrije ontwikkeling van kinderen. Die zich ervoor in willen zetten dat kinderen kunnen ontdekken wie zij eigenlijk zijn en zich in liefde met de wereld kunnen verbinden. Deze nieuwe leerkrachten roepen ons op om onszelf te herbronnen op de oorspronkelijke uitgangspunten en samen met hen op zoek te gaan naar nieuwe vormen die passen bij deze kinderen in deze tijd.

Tenslotte heb ik in dit boek richtingwijzers geplaatst voor verdere ontwikkeling van het vrijeschoolonderwijs in de 21ste eeuw. Niet koste wat kost vast blijven houden aan tradities, uit angst voor verandering. Maar ook niet het kind met het badwater weg gaan gooien. Dus: alle dingen onderzoeken en het goede behouden. Bijvoorbeeld als het gaat om ICT in de klas. Mijns inziens helpen wij kinderen er niet mee als wij in onze school een computer- en internetvrij eilandje creëren. Kinderen komen op alle mogelijke manieren met ICT in aanraking en willen zich daarmee uitzetten. Laten we dan met elkaar kijken

hoe we hen hierin kunnen opvoeden. En alle opvoeding begint met zelfopvoeding: welke krachten spelen bij ICT een rol en hoe kunnen wij ons hiermee verhouden? Daarover worden vanuit de antroposofie wel handreikingen geboden.

Wat is het persoonlijk gevolg voor jou naar aanleiding van het schrijven van dit boek? Ben je anders gaan leven? Ben je anders gaan begeleiden?

Het schrijven van dit boek heeft ervoor gezorgd dat ik met nog meer eerbied en respect naar kinderen, naar ouders en naar mijn collega's ben gaan kijken. Ik ben mijzelf steeds meer en steeds bewuster de vraag gaan stellen: wat kan ik voor jou betekenen? Wat kan jou een stapje verder brengen op jouw ontwikkelingsweg?

Het schrijven van dit boek heeft er ook toe geleid dat ik mij minder alleen voel staan in mijn zoeken en het stellen van vragen. Ik heb gemerkt hoe verbindend en bevrijdend het is, voor beide gesprekspartners, om ons bezig te houden met onze eigen identiteit.

Wat heeft jouw onderzoeksvraag opgeleverd?

Ik heb niet 'het' antwoord gevonden op de vraag wat een leerkracht op een vrijeschool een vrijeschoolleerkracht maakt. Wel heb ik allemaal verschillende persoonlijkheden ontmoet, die met hun leven ieder een eigen antwoord op deze vraag laten zien.

Het schrijven van dit boek heeft mij meer zicht gegeven op de veelzijdige levenstaak van een vrijeschoolleraar. Dat heeft mij geholpen om als vrijeschoolleraar meer naar buiten te treden en daarvoor te durven gaan staan. Daarnaast heeft het mij handvatten opgeleverd voor de begeleiding van (nieuwe) leerkrachten.

Tenslotte heeft het schrijven ook nieuwe onderzoeksvragen opgeroepen, zoals:

- ♦ Hoe kunnen we als vrijeschool de (zelf)studie en innerlijke scholing van leerkrachten verder aanmoedigen en faciliteren?
- ♦ Hoe kunnen wij met ouders en leerkrachten bouwen aan een vrijeschoolgemeenschap die past in deze tijd?
- ♦ Wat kunnen wij van leerkrachten in andere scholen leren, die bezig zijn om hun onderwijs te herijken en vernieuwen? Waarin kunnen wij hen een stapje verder helpen?

Want het vrijeschoolonderwijs ontwikkelt zich verder. Het staat midden in deze wereld en midden in deze tijd. ■